

GUGGENHEIM URDAIBAI PROIEKTUA

Azpiegituraz azpiegitura, porlanezko kultura

1997an iritsi zen Guggenheim Fundazioa Bilbora, itsasadar bete tinta isurarazi duen museo ikonikoaren bitartez. Hamarkada bat inguru geroago, 2008an, Bizkaiko hiriburutik kilometro gutxira beste museo bat zabaltzeko asmoa iragarri zuten; Gernikako itsasadarraren ertzean, zehazki. Proiektuak ez zuen aurrera egin, baina ez da inoiz zeharo baztertu, eta oraintsu, tiraderatik atera dute Guggenheimen arduradunek, itxuraldatuta eta Europako Next Generation diru-funtsei lotuta. Aurten ezagutu dira egitasmo berrituaren nondik norakoak, eta ondotik etorri dira zenbait kritika, zalantza ugari eta funtsezko galdera bat: beharrezkoa ote da?

 UNAI BREA **HODEI TORRES**

Solomon R. Guggenheim Fundazioa 1937an sortu zen, arte modernoa sustatzeko xedez. Bere webgunean irakur daitekeenez, hiru museo ditu gaur egun, bana New Yorken, Venezian eta Bilbon, eta abian dago Abu Dhabin laugarrena zabaltzeko egitasmoa. Izan dira beste Guggenheim batzuk, baita beste proiektu batzuk ere, baina itxita daude, edo bertan behera utzita.

Webguneak ez dio ezer Urdaibai inguruan beste museo bat eraikitzeaz, eta ildo berekoa da Bilboko Guggenheim museoaren kudeatzaileek ARGIAren galderari emandako erantzuna: "Oraindik ez dugu ezer iragarri hedabideen aurrean, eta ez daukagu gaiak ezer esateko". Haatik, ondo ezagunak dira proiektu horren ezaugarri nagusiak. Juan Ignacio Vi-

dartek, Guggenheim Bilbao Museoaren zuzendari nagusiak, ekainean aurkeztu zien egitasmoa bertako patronatuko kideei, eta hedabide gehienek eman zuten horren berri. Era berean, Guggenheimen "zabalkunde ez-jarraitua" –eufemismo hori erabiltzen dute batzuek– Bizkaiko Batzar Nagusietan eztabaidagai izan da hilabeteotan, bertako talde politikoen ordezkariak Juan Ignacio Vidarteren ahotik proiektua ezagutzeko parada izan ostean.

ALDUNDIAREN USTEZ, PROIEKTU ESTRATEGIKOA

Egiten bada, Urdaibaiko Guggenheimek ez du egoitza bakarra edukiko, bi baizik, bata bestetik bost kilometrora: Muruetako ontziola, itsasadarraren ezkerreko ibarrean, eta Dalia enpresaren fabrika

abandonatua, Gernikan. Eraikin berririk ez, hortaz. Gune bien artean dagoen bide berdea ere baliatu nahi dute artelanak jartzeko, bisitaren osagarri. Azpiegitura ontzeko lanek bost urte irautea eta urtero 140.000 bisitari hartzea aurreikusi dute sustatzaileek.

Museo bikoitz berria egiteko aurrekontua 127 milioi eurokoa dela iragarri du Guggenheim Fundazioak. Horietatik, 81 Europako Next Generation funtsetatik lortzea espero dute, eta, dagoeneko, Eusko Jaurlaritzak Europar Batasunari funts horiei begira aurkeztutako zerrendan dago egitasmoa. Nolanahi den ere, Unai Rementeria Bizkaiko ahaldu nagusiak adierazi du proiektua "bai edo bai" atera behar dela aurrera, Europako sosekin ala gabe, denbora laburrean ala luzean, "gure lurraldearentzat ona delako".

Zer dio Jaurlaritzak oraingoan?

Bizkaian beste Guggenheim museo bat egiteko asmoa 2008an sortu zen. Edo, behintzat, urte hartan izan genuen herritar arruntok horren berri. Jose Luis Bilbao, garai hartako Bizkaiko ahaldun nagusia, izan zen ideiaren defendatzailearik behinena –proiektua, ia-ia, haren “burutazio pertsonala” zela esan izan da azken hilabeteotako eztabaidetan, aurrekari hura gogora ekartzean–; azkenik, Bilbaok ez zuen bere nahia gauzatzerik izan, batez ere Eusko Jaurlaritzak uko egin ziolako proiektuaren finantzazioan parte hartzeari. Hasiara batean, Ibarretxe lehendakariaren administrazioa uzkur agertu zelako egitasmoa babes-teko unean, eta 2009tik aurrera, Lakuak zeharo itxi zuelako balizko diruaren txorrota, Patxi Lopez Ajuria Eneko maizter bihurtuta.

Bigarren saiakera aurrera ateratzeko, COVID-19aren ostean Europar Batasunak martxan ipini dituen Next Generation dirufuntsen esperoan da Guggenheim Fundazioa. Eta iritsiko ez balira, zer? Esan dugunez, oraingoz isilik daude proiektuaren sustatzailerak, eta ez dago ziurtasunez jakiterik Europako dirurik gabe hari uko egingo ote lioketen, Unai Rementeria ahaldun nagusiak nahi-taez egin beharrekoa dela esanagatik. Eusko Jaurlaritzak, berriz, zuhurtzia agertu du gaiaz galdetu zaionean, Bingen Zupiria bozeramalearen ahotik: “Lehenengo eta behin, jakin behar da ea Guggenheimnek aukera izango duen Europako funtsak jasotzeko, eta proiektua puntuz puntu zehaztea ere falta da. Kasuan-kasuan, hurrengo hilabeteetan ikusi beharko da proiektuetako zeintzuek egingo duten aurrera eta zeintzuek ez”. Beste behin ere, Gasteizko haize hotzak epeldu dezake bizkaitarren kemena.

BESTE “EDUKIONTZI” BAT

“Ez al ditu gure kultur arloak presazkoagoak diren beharrak?”, galdetu zuen Haizea Barcenilla EHUKo Arte Ederren Fakultateko irakasleak, ekainaren 23an *Berrian* argitaratutako iritzi artikulua batean. Goiburua, ezin adierazgarriagoa: “Diru publikorik ez Urdaibaiko Guggenheimi”. “Ez al dugu ikusi itxialdiarekin –zioen Barcenillak– erabat zaurgarriak diren gure sortzaileak ezer gabe geratu direla, ez baitago euren lana normalizatzen duen sistema fiskalik? Askoz logikoagoa litzateke Europako funtsak sistema honen azterketa sakon bat eta oinarritzko berrantolaketa bat bideratzeko erabiltzea”.

Iritzi berekoa da Barcenillaren lankide Ismael Manterola: “Esango nuke ez dela oso momentu egokia kultur aurrekontuak horrelako kultur azpiegitura handietan gastatzeko, nahikoak ditugu herri txiki honetan”. Hain zuzen ere, Bilboko Guggenheim inauguratu zeneko unea dakar gogora Manterolak: “1997an ireki zen, eta, ordutik hona, Artium, Tabakalera... Edukiontziz ongi hornituta gaude. Beste bat gehiegizkoa litzateke, nire ustez”.

Edukiontziei baino gehiago, edukiei arreta emateko garaia dela dio arte ederretako irakasleak. “Programazioak, bildumak... Horiei eman behar zaie lehentasuna, gaur egungo desoreka konpontzeko, politikariei ahaztu egiten baitzaie edukiontzia bete egin behar direla, eta horrek ere aurrekontua behar duela”. Ez azpiegiturak mantentzearena bezain handia, Manterolaren esanetan: “Kalkulatzen da %70 gastatzen dela azpiegiturak mantentzen eta %30 besterik ez edukietan”.

Arestian aipatutako iritzi artikuluan Haizea Barcenillak emandako datuaren arabera, “Artium museoak, adibidez, 151.657 euro behar izan zituen 2019an, hornikuntza gastuetarako soilik; atea ireki eta argia pizteko, alegia”. Haren ustez, azpiegitura handiek erabat baldintzatzen dituzte kultur aurrekontuak, gastu finko eta saihestezina dakartelako. “Zeinek mantenduko luke Urdaibaiko Guggenheim?”.

KULTURA ALA TURISMOA?

“Proiektu honen alde gaude, biribila delako. Laguntza ematen dio kulturari, sortzaile gazteei batez ere, artearen munduan erreferentziazkoa den marka baten babespean”, esan zuen Unai Rementeria ahaldun nagusiak ekaina-

ren 30ean, Bizkaiko Batzar Nagusietan izandako saioan. Ismael Manterola ez dator Rementeria hitzekin bat: “Guggenheim proiektuak hutsune asko dauka, eta ez dira beteko beste Guggenheim baten bitartez. Frankiziak ez du komunikaziorik tokiko sarearekin, erakusketak ez dira bertan sortuak, kanpotik ekarriak baino... Hori dena bikoiztu behar al dugu?”.

Haizea Barcenillaren berbetan, “bada urteak azpiegitura nagusiak eta proiektu estrategikoak planteatzean ez dela pentsatzen ez euskal hartzaileetan, ez bertako kultur zaleetan, ezta kultur transmisioan ere. Turistentzako amuetan pentsatzen da”. Bizkaiko Foru Aldundiak, “turismo” berba aipatu gabe, Urdaibaiko Guggenheim egitasmoa defendatzen du, besteak beste Busturialdeko jarduera ekonomikoa sendotzen lagunduko duelako, baina horrekiko eszeptikoak dira oposizioko taldeak.

“Inozoa iruditzen zaigu Urdaibaiko Guggenheimek Bilbokoak bezain eragin handia izango duela pentsatzea”, dio Hector Fernández Elkarrekin Podemoseko batzarkideak; “eta, bestalde, ez

dugu uste alde ekonomikotik Bilbokoak hainbesteko aberastasuna ekarri duenik; ospea bai, hori ukazina da”.

KONTROLA, NOREN ESKU?

“Nahiago genituzkeen beste mota bateko egitasmoak”, aldarrikatu du Fernándezek, “irekiagoak, sakabanatuagoak, txikiagoak... Halakoak bideratu litezke Bizkaian kultura sustatzeko Europako diruarekin, diru hori iritsiz gero”. Hain zuzen ere, Next Generation funtsen

hauspoa gutxien behar duenari emango zaiola uste du Podemoseko kideak, Haizea Barcenillak eta Ismael Manterolak adierazitako ildotik. “Guggenheim nekez izango da Busturialdeko eskualdearen arazoaren konponbidea. Eta diru hori ez da joango kulturaren eremura, turismoarenera baizik”.

Proiektua egin egingo dela uste du Héctor Fernándezek. “Erabakimena dutenek hala erabaki dute dagoeneko, eta aurrera joango da, baina behintzat,

museo berriaren kontrola, ahalik eta neurririk handienean, publikoa izatea nahi genuke, ondo baitakigu, praktikan, zer esan nahi duten hainbeste goratzen diren lankidetzak publiko-pribatuek: herrialdea enpresen esku uztea”. Ildo horretan, Elkarrekin Podemosek mozioa ipini zuen Bizkaiko Batzar Nagusietan, joan den uztaillean, hiru gauza eskatuz: Urdaibaiko Guggenheim BizkaikoA sozietate publikoaren barruan txertatzea; proiektuaren arlo akademikoa kudeatzearen ardura EHUK izatea eskusiban; eta Busturialdeko udal guztiek egitasmoari buruzko erabakietan parte hartzea erraztea.

Gainerako indar politiko guztiek mozioaren aurka bozkatu zuten, arrazoi desberdinengatik bada ere, eta, kasu batzuetan, punturen batekin ados egon arren. EAJk, zehazki, kontrol publikoa eta udalen parte-hartzea berez bermatuta daudela dio; alde batetik, museoaren bi egoitzak kokatu nahi dituzten eraikinetan egin beharreko esku-hartzeak Murueta eta Gernikako agintarien baimenen menpekoak izango direlako. Bide batez esateko, udal biak –jeltzaleen esku biak ere– proiektuaren alde azaldu dira dagoeneko.

Bestalde, bi guneak lotuko dituen bideaz den bezainbatean, bai EAJk bai Bizkaiko Aldundiak berak gogorarazten dute bertan egitekoa den edozerk behar duela Urdaibaiko Biosferaren Erreserba kudeatzen duen patronatuaren onespenean, eta eskualdeko udalak ordezkatzuta daudela erakunde horretan. Momentuz, mutu dago patronatua, Guggenheimek proiektu zehatz bat mahai gainean noiz jarriko zain.

ETA INGURUMENAREN BABESA?

Gehiago nahi du Bizkaiko oposizio politikoak. Héctor Fernándezen esanetan,

Euskaraz hezi, euskaraz bizi!

eskualdean egitasmoari buruzko erreferendum lotesle bat egin dadin eskatzeko asmoa du bere talde politikoak. EH Bilduk berriaz, udalek ez ezik Busturialdeko eragile sozial guztiek ere eztabaidan parte hartzeko mekanismoak galdatu ditu. “Nork erabaki du bizpahiru Guggenheim behar direla, eta ‘bai ala bai’ egin behar direla?”, galdetu zuen Iratxe Arriola talde horretako batzarkideak, uztailean egindako eztabaidan; “erabakia Urdaibai-Busturialdetik kilometro askora hartu dela dirudi, Biosferaren Erreserba batean bultzatu behar den garapen-eredua ere kontuan hartu barik”.

“Gutxienez, eskualdean benetako eztabaida bultzatu beharko litzateke zer garapen mota nahi dugun jakiteko”, gaineratu zuen Arriolak. EH Bilduko ordezkaria kexu zen, azken hamarkadetan Urdaibaiko Biosferaren Erreserbaren kudeaketak ez duelako bat egin haren printzipioekin. “Eta orain Guggenheimekin zatozte”, leporatu zien Aldundia sostengatzen duten alderdiei, “masa turismoaz hitz egitera”.

Aldundiak argudiatu du Urdaibaiko Guggenheimek ez diola ingurumenari kalterik egingo. Are gehiago, proiektuak Biosferaren Erreserbaren babes-maila handituko duela adierazi zuen Unai Rementeriak Batzar Nagusietako ekaineko saioan. “Zelan? Besteak beste, gaur egun Erreserbaren bihotzean egiten diren jarduera industrialak ateraz bertatik”, esan zuen ahaldu nagusiak; “Muruetak ontziola eraikin ikoniko bihurtuz, Daliaren aurriak berreskuratuz...”. Ontziolari dagokionez, Bizkaiko Foru Aldundiak esan du hura geldiarazteak ez duela ondorio kaltegarriak izango ekonomiaren ikuspuntutik, ia ekoizpen guztia Erandioko egoitzara eraman baitu enpresak.

Proiektuaren xehetasunak ezagutarazi ez badira ere, dagoeneko iraga-

rrita dago museoaren egoitza batetik besterako bidea oinez, bizikletaz edo ibilgailu elektrikoaz egin beharko dutela bisitariak, haien kopurua mugatu egingo dela, eta, agian, urteko sasoi jakinetan baino ez direla zabalduko ateak, Muruetako egoitzan behinik behin. Hau da, Gernikako itsasadarraren ertz-ertzean. Hori ere azpimarratu zuen Unai Rementeriak, Guggenheim Urdaibaik ingurumenarenganako begirunea izango duela aldarrikatzeko. Beste batzuentzat, kontuak ez daude hain garbi. Milaka bisitari erakartzeak izan ditzakeen ondorioez gain, egitasmo osoa Biosferaren

Erreserbaren babes handieneko gunean dagoela oroitarazi du Zain Dezagun Urdaibai talde ekologistako kide Erroxeli Ojinagak. Hain zuzen ere, nukleo-gune deritzonetakoa batean. Biosferaren Erreserbaren webgunean irakur daitekeenez, hor daude ekosistemarik hauskorrenak, eta ingurune naturalaren babesa lehentasunezkoa da eremuotan. Bestela esanda, ekosistema horien kontserbazioa kolokan jartzen ez duten jarduerak besterik ez daude baimenduta, teoriarik, Guggenheimek zabalkunderako hautatu duen lekuan. Ea nola eramaten den hori praktikara. ●

Tinko
euskara elkarteak

2021/2022 ikasturteko programazioa ikastetxeentzat

Filmen eskaera egiteko:
tinkoeuskara.eus 943 310 036